

**Building a Europe
for and with children**

**Construire une Europe
pour et avec les enfants**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**Recommendation CM/Rec(2012)2
of the Committee of Ministers to member States
on the participation of children
and young people under the age of 18**

**Recommandation CM/Rec(2012)2
du Comité des Ministres aux Etats membres
sur la participation des enfants
et des jeunes de moins de 18 ans**

**ESTONIAN LANGUAGE VERSION
Ministrite Komitee soovitus nr CM/Rec(2012)2
liikmesriikidele alla 18-aastaste noorte ja laste osaluse kohta**

*Non-official translation
Traduction non-officielle*

Ministrite Komitee soovitus nr CM/Rec(2012)2 liikmesriikidele alla 18-aastaste noorte ja laste osaluse kohta

(Vastu võetud Ministrite Komitees 28. märtsil 2012 ministrite asemike 1138. kohtumisel)

Ministrite Komitee, Euroopa Nõukogu põhikirja artikli 15 punkti b alusel,

arvestades, et Euroopa Nõukogu eesmärk on selle liikmesriikide suurema ühtsuse saavutamine ning et seda eesmärki võib saavutada iseäranis ühise tegevuse kaudu;

arvestades vajadust tagada laste õigusi kaitsvate olemasolevate siduvate Euroopa ja rahvusvaheliste instrumentide, eelkõige alljärgnevate tõhus rakendamine:

- inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (ETS nr 5);
- lapse õiguste Euroopa konventsioon (ETS nr 160);
- muudetud Euroopa Sotsiaalharta (ETS nr 163);
- Euroopa Nõukogu konventsioon laste kaitse kohta seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest (CETS nr 201);
- laste adopteerimise Euroopa konventsioon (muudetud) (CETS nr 202);
- ÜRO lapse õiguste konventsioon;
- ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon;

võttes arvesse:

- Euroopa Nõukogu eesmärgke laste õiguste ja noortepoliitika valdkonnas;
- Euroopa Nõukogu riigipeade ja valitsusjuhtide kolmandat tippkohtumist (Varssavi 2005) ja seal antud lubadust ÜRO lapse õiguste konventsiooni kohustusi täielikult täita;
- Ministrite Komitee otsust nr CM/Res(2008)23 liikmesriikidele Euroopa Nõukogu noortepoliitika kohta;
- aastatel 1985 kuni 2008 toimunud Euroopa Nõukogu noorte eest vastutavate ministrite kaheksa konverentsi asjakohaseid järeldusi;
- Euroopa Nõukogu programmi „Ehitame Euroopat lastele ja koos lastega“ ning strateegilist rõhuasetust laste osaluse edendamisele;

meenutades Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee, Parlamendiassamblee ning Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Kongressi soovitusi laste ja noorte osaluse kohta, täpsemalt:

- soovitus nr Rec(2005)5 hooldusasutustes elavate laste õiguste kohta;
- soovitus nr Rec(2006)14 noorte kodakondsuse ja avalikus elus osalemise kohta;
- soovitus nr Rec(2006)19 positiivse lastekasvatuse toetamise poliitika kohta;
- soovitus nr CM/Rec(2009)10 terviklike siseriiklike strateegiate kohta laste kaitsmiseks vägivalla eest;
- soovitus nr CM/Rec(2010)7 Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta kohta;
- Ministrite Komitee suuniseid lapsesõbraliku õigusemõistmise kohta (2010);
- parlamendiassamblee soovitus nr 1864 (2009) „Laste osavõtu edendamisest neid puudutavate otsuste langetamisel“;
- Euroopa Nõukogu Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Kongressi soovitus nr 128 (2003) „Parandatud Euroopa harta noorte osalusest kohalikul ja regionaalsel tasandil“;

meenutades ÜRO lapse õiguste konventsiooni ja eriti selle artikli 12 sisu, mis ütleb:

„1. Liikmesriigid tagavad lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õiguse väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele.

2. Selleks antakse lapsele võimalus väljendada oma vaateid, eriti igas teda puudutavas kohtu- ja administratiivmenetluses, vahetult või esindaja või vastava organi vahendusel siseriiklikele protsessinormidele vastavalt.¹

märkides, et ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 12 on üldpõhimõttena seotud konventsiooni kõigi teiste artiklitega ja eelkõige artikliga 2 (õigus olla diskrimineerimata), artikliga 3 (lapse huide esikohale seadmine), artikliga 5 (vanemate poolne suunamine ja lapse arenevad võimed), artikliga 6 (õigus elule, ellujäämisele ja arengule), artikliga 13 (õigus sõnavabadusele), artikliga 15 (õigus ühinemisvabadusele) ja artikliga 17 (õigus informatsioonile);

olles veendunud, et:

- õigus olla ära kuulatud ja tõsiselt võetud on iga lapse ja noore inimväärikuse ja terve arengu seisukohast põhjaneva tähtsusega;
- laste ja noorte ära kuulamine ning nende vaadetele nende vanusele ja küpsusele kohase kaalu omistamine on vajalik, et rakendada tõhusalt nende õigust nende huide kõigis neid puudutavates küsimustes esikohale seadmisele ning õigust olla kaitstud vägivald, kuritarvitamise, hooletussejätmise ja väärkohtlemise eest;
- laste ja noorte võimed ja panused on unikaalne ressurss Euroopas ühiskondades inimõiguste, demokraatia ja sotsiaalse ühtsuse tugevdamiseks,

soovitab liikmesriikidel:

1. tagada, et kõik lapsed ja noored saavad teostada oma õigust olla ära kuulatud ja tõsiselt võetud ning osaleda kõigi neid puudutavate otsuste langetamisel ning et nende vaadetele omistatakse vastavalt nende vanusele ja küpsusele kohane kaal;
2. julgustada teadmiste ja hea tava vahetamist käesoleva soovitus rakendamisel kohalikul, regionaalsel, siseriiklikul ja Euroopa tasandil ning kodanikuühiskonnas;
3. võtta oma õigusaktides, strateegiates ja praktikas arvesse käesoleva soovitus lisas toodud põhimõtteid ja meetmeid;
4. tagada, et käesolev soovitus koos lisaga tõlgitakse ning et seda levitatakse nii ulatuslikult kui võimalik, sealhulgas lastele ja noortele, kasutades laste- ja noortesõbralikke suhtlusviise;

teeb Euroopa Nõukogu peasekretärile ülesandeks julgustada laste ja noorte osalust organisatsiooni standardiseerimise, koostöö ja hindamise alastes tegevustes ning edastada käesolev soovitus vastavatele Euroopa Nõukogu juhtkomiteedele, nõuandvatele ja konsulteerivatele organitele ning tava- ja seiremehhanismidele, kutsudes neid üles selle soovitusega oma töös arvestama;

teeb Euroopa Nõukogu peasekretärile ülesandeks edastada käesolev soovitus kõigile Euroopa kultuurikonventsiooni (ETS No. 18) liikmesriikidele, kes ei ole Euroopa Nõukogu liikmed.

¹ Vt ka ÜRO lapse õiguste komitee 2009. aasta üldkommentaari nr 12 lapse õiguse kohta ära kuulatud saada.

I jagu – Mõisted

Käesolevas soovituses:

- „lapsed ja noored“ on kõik alla 18-aastased isikud;²
- „osalus“ on olukord, kus inimestel on individuaalselt ja rühmadena õigus, vahendid, ruum, võimalus ja vajadusel tugi oma vaadete vabaks väljendamiseks, ära kuulatud olemiseks ja neid puudutavate otsuste langetamiseks oma panuse andmiseks ning kus nende vaadetele omistatakse vastavalt nende vanusele ja küpsusele kohane kaal.

II jagu – Põhimõtted

Lapse või noore õigusel oma vaateid vabalt väljendada ei ole vanusepiirangut. Kõigil lastel ja noortel, sealhulgas lasteaiaaeglastel, kooliealistel ja statsionaarsest õppesitatsioonist lahkunutel on õigus olla ära kuulatud kõigis neid puudutavates küsimustes ja õigus sellele, et nende vaadetele omistatakse vastavalt nende vanusele ja küpsusele kohane kaal.

Laste ja noorte osalemisõigus kehtib ilma mis tahes diskrimineerimiseta, mis põhineb rassil, etnilisel päritolul, nahavärvusel, sool, keelel, usutunnistusel, poliitilistel või muudel veendumustel, rahvusel või sotsiaalsel päritolul, puudel, seksuaalsel suundumusel, varalisel, sünnipärasel või mõnel muul staatusel.

Laste ja noorte arenevaid võimeid tuleb arvesse võtta. Sedamööda, kuidas lapsed ja noored rohkem võimeid omandavad, peaksid täiskasvanud neid julgustama, et nad kasutaksid rohkem oma õigust neid puudutavaid otsuseid mõjutada.

Tuleb eriti pingutada, et võimaldada väiksemate võimalustega, sealhulgas haavatavate või diskrimineerimisest, kaasa arvatud mitmesest diskrimineerimisest mõjutatud laste ja noorte osalust.

Vanematel ja hooldajatel on esmane vastutus seoses lapse üleskasvatamise ja arenguga ning seetõttu on neil põhjanev roll, kinnitamaks ja soodustamaks lapse osalemisõigust juba sünnist alates.

Et lapsed ja noored suudaksid mõttekalt ja tõeliselt osaleda, tuleks neile anda kogu asjakohast teavet ja pakkuda piisavat tuge oma arvamuse väljendamiseks vastavalt nende vanusele ja olukorrale.

Et osalus oleks tõhus, mõttekas ja jätkusuutlik, peab seda käsitlema protsessina, mitte ühekordse sündmusena, ning sellele peab jätkuvalt aega ja ressursse eraldama.

Lapsi ja noori, kes teostavad oma õigust väljendada vabalt oma vaateid, tuleb kaitsta kahjustamise, sealhulgas hirmutamise, kättemaksu, ohvistamise ja privaatsuse rikkumise eest.

Lapsi ja noori tuleks alati täielikult teavitada nende osaluse ulatusest, sealhulgas nende osaluse piirangutest, nende osaluse oodatavatest ja tegelikest tulemustest ning sellest, kuidas nende vaated lõpuks arvesse võeti.

² 18 aastat on Euroopa Nõukogu liikmesriikides tavaline täisea piir. Kuigi UNCRC määratleb alla 18-aastased inimesed lastena, kasutatakse vanemate kui 12-13-aastaste inimeste kohta igapäevaselt sageli mõistet „noored“. Samuti identifitseerivad 13-17-aastased inimesed end ise „noortena“, mitte „lastena“ ja sageli eelistavad, et neid noorteks nimetataks. Statistiliselt määratleb ÜRO noortena 15-24-aastased inimesed. See määratlus ei mõjuta ÜRO lapse õiguste konventsiooni ja teiste asjakohaste rahvusvaheliste lepete õiguslikku määratlust lapse kohta.

Kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 12 üldkommentaariga peavad kõik protsessid, kus lapsi ja noori ära kuulatakse, olema läbipaistvad ja informatiivsed, vabatahtlikud, austavad, laste eluga seonduvad, lapsesõbralikus keskkonnas läbiviidavad, kaasavad (ilma diskrimineerimiseta), koolitusega toetatud, ohutud ja riskiteadlikud ning usaldusväärsed. Liikmesriigid peaksid kaasama need nõuded kõigisse õigusaktidesse ja muudesse meetmetesse, millega käesolevat soovitusi rakendatakse.

III jagu – Meetmed

Osalemisõiguse kaitse

Et kaitsta lapse või noore osalemisõigust, peaks liikmesriik:

- tagama laste ja noorte osalemisõiguse maksimaalse võimaliku kaitse, sealhulgas põhiseaduste, õigusaktide ja eeskirjadega;
- korraldama regulaarseid ülevaatusi selle kohta, millises ulatuses laste ja noorte arvamus olemasolevates õigusaktides, strateegiates ja praktikas ära kuulatakse ja tõsiselt võetakse ning tagama, et nendele ülevaatuistele ning laste ja noorte endi antud hinnangutele omistatakse kohane kaal;
- tagama lastele ja noortele tõhusa hüvituse ja korvamise lapsesõbralike kaebuste esitamise viiside ja kohtu- ja haldusmenetluste näol, kaasa arvatud abi ja toetus nende kasutamisel, tagades nende mehhanismide kättesaadavuse lastele ja noortele;
- tagama, et õiguste rikkumise suhtes eriti haavatavatele lastele ja noortele on loodud kaitse, sealhulgas neile, kes on oma vanematest eraldatud, pärinevad vähemusrühmadest, on puudega või elavad tervishoiu- või hoolekandeesutustes või kogukonnapõhistes asenduskodudes;
- vaatama üle seadused ja praktika ning püüdma kõrvaldada neist piirangud, mis piiravad laste või noorte õigust olla ära kuulatud kõigis neid puudutavates küsimustes;
- võtma kasutusele koordineeritud lähenemise laste ja noorte osaluse tugevdamisele ning süvendama osaluse arvessevõtmist otsustamise ja poliitikalikujundamise struktuurides;
- looma kooskõlas Pariisi põhimõtetega sobiva ja sõltumatu inimõiguste valdkonnaga tegeleva institutsiooni, nagu näiteks laste õiguste ombudsman / volinik, kui sellist veel ei eksisteeri;³
- eraldama piisavad rahalised ressursid ja tagama pädevad inimressursid, et toetada laste ja noorte osalust nii ametlikes kui mitteametlikes valdkondades.

Osaluse edendamine ja osalusest teavitamine

Laste ja noorte osaluse kohta teabe levitamiseks ja teadlikkuse tõstmiseks peaksid liikmesriigid:

- korraldama avalikke teabe- ja õppekampaaniaid, et tõsta avalikkuse, laste, noorte, lapsevanemate ja spetsialistide teadlikkust laste ja noorte osalemisõigusest;
- tõstma õpetajate, juristide, kohtunike, politseinike, sotsiaaltöötajate, kogukonnatöötajate, psühholoogide, hooldajate, kogukonnapõhiste asenduskodude ja vanglate, tervishoiuspetsialistide, riigiteenistujate, immigratsiooniametnike, usujuhtide ja meediainimeste, samuti laste- ja noorteorganisatsioonide juhtide erialast võimekust seoses laste ja noorte osalusega. Kui võimalik, peaks lapsi ja noori endid koolitajate ja ekspertidena sellesse võimekuse tõstmisesse kaasama;
- andma lastele ja noortele nende vanusele ja olukorrale vastavat, sealhulgas suulises vormis ning sotsiaalvõrkude ja muu meedia kaudu edastatavat teavet nende õiguste kohta ja eelkõige nende osalemise õiguse, võimaluste ja nende võimaluste kasutamiseks toetuse saamise viiside kohta;

³ ÜRO Peaassamblee 1993. aasta 20. detsembri otsus nr 48/134.

- kaasama alla 18-aastaste noorte ja laste õigused, sealhulgas nende osalemisõigus, koolide õppekavasse;
- tegema ettepaneku kaasata teave alla 18-aastaste noorte ja laste õiguste kohta kõigi laste ja noortega tegelevate erialade õppekavadesse;
- stimuleerima laste ja noorte kohta, nendega koos ja nende poolt teostatavaid uuringuid, et luua parem arusaam laste ja noorte vaadetest ja kogemustest ning tuvastada nende osaluse takistused ja viisid takistuste ületamiseks;
- edendada laste ja noorte hulgas kaaslaste toetusvõrgustikke ja teabevõrgustikke, et suurendada nende võimet teostada oma osalemisõigust.

Osaluseks ruumi loomine

Et maksimeerida kõigi laste ja noorte võimalusi osaleda kõigis neid puudutavates küsimustes, peaksid liikmesriigid:

- innustama õigusaktide ja vanemakoolituse programmide kaudu vanemaid ja hooldajaid austama lapse või noore inimväärikust ja tema õigusi, tundeid ja arvamusi;
- looma võimalused põlvkondadevaheliseks dialoogiks, et innustada vastastikust austust ja koostööd;
- kehtestama laste ja noorte aktiivse osaluse kõigis koolielu aspektides, eriti ametlikud ja mitteametlikud meetodid õpetamise ja õppimise praktika ja koolikeskkonna mõjutamiseks ning õpilasnõukogude kaasamise koolikogukonna juhtimisse;
- andma haridust viisil, mis austab lapse või noore inimväärikust ja võimaldab tema vaadete vaba väljendamist ja osalust koolielus, näiteks interaktiivsete õppemeetodite kasutamise ning vabahariduse ja mitteametliku õppimise tunnustamise näol;
- toetama laste ja noorte kaasatust ühiselusse ja kogukonnaelus, kultuuridevahelisse õppimisse, sporti, vaba aja veetmisse ja kunstidesse ning teha laste ja noortega koostööd, et kujundada kättesaadavad ja mitteametlikud osalusmeetodid;
- investeerima laste ja noorte poolt juhitavatesse vabaühendustesse kui soodsasse ruumi, kus demokraatiat ja kodanikuksolemist õppida ja harjutada;
- looma kohalikul, regionaalsel ja siseriiklikul tasandil lastele ja noortele suunatud nõustamisorganid nagu laste- ja noortekogud, -parlamendid või -foorumid;
- tagama, et peredele ja lastele suunatud teenuste osutajad toetavad laste ja noorte osalust teenuse arendamises, osutamises ja hindamises;
- täiustama laste ja noorte võimalusi end meedia kaudu vabalt väljendada ning osaleda ohutult info- ja sidetehnoloogiate (IKTde) kui silmast-silma osalust täiendava vahendi kaudu, samuti kaasama arusaama osaluse põhimõtetest meediasse ja IKTdesse;
- suurendama laste ja noorte võimalusi osaleda avalikus elus ja demokraatlikes organites, sealhulgas esindajatena;
- toetama laste ja noorte ning nende organisatsioonide osalust ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 12 ja teiste asjakohaste artiklite rakendamise seires, nagu ka asjakohaste Euroopa Nõukogu instrumentide ja muude laste õiguste valdkonna rahvusvaheliste standardite rakendamise seires.